

Ooggetuige van koloniale geschiedenis

Ellen Oomen over vrouwelijke vrijheid en onvrijheid. Over een rijtuigje in Batavia, verlangen in Vught, het podium en ‘saja saja’

Door Jacqueline Bonnes, juni 2026

Ellen Oomen.

Veel Apeldoorners zullen Ellen Oomen kennen, in ieder geval van gezicht en stem. Jarenlang heeft ze gezongen in bandjes. Ze redigeerde en presenteerde het Apeldoorns Cultureel Café dat tussen 2000 en 2017 in Orpheus huisde. Nu is ze de vaste presentatrice van het Historisch Café in het CODA-cafetaria. Haar LinkedIn profiel vermeldt nog veel meer betrokkenheid bij Apeldoornse evenementen. Maar wat minder bekend is, is dat zij óók een ooggetuige van koloniale geschiedenis is. Hoe zit dat?

Cornelia, ik heb besloten dat we naar Indië gaan. We vertrekken over twee weken.

Ellens oma Cornelia groeit ‘op straat’ op in Den Bosch. Ze verhuist later naar Harderwijk, waar dan een militaire basis is. Ze trouwt er met Lambertus Immel. Hij is een hoefsmid die werkt voor het leger. Al snel zijn er twee dochters: Ellens moeder, die naar moeder is vernoemd en Corrie heet (geb. 1919) en zusje Nel (geb. 1921).

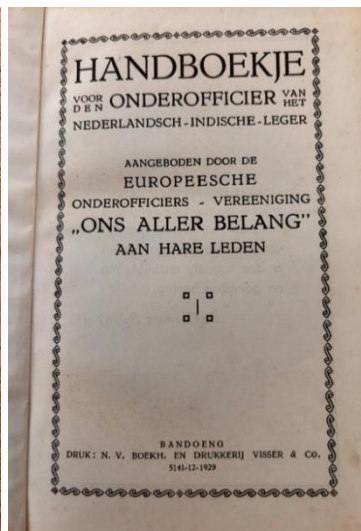
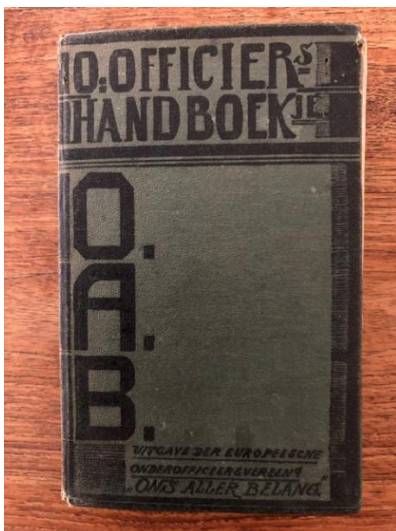

Ellens moeder en zusje, ca 1923.

Op een dag in 1923 komt opa Lambertus thuis en vertelt dat hij heeft getekend voor het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL). *“Cornelia, over twee weken gaan we naar Indië.”*

Ellens oma maakt geen bezwaar tegen deze mededeling. Ze vindt het spannend, maar leuk. Ze heeft pikzwart haar en kan goed zingen, ze heeft er zin in! De kinderen zijn vier en twee jaar oud.

Opa Lambertus, nog steeds hoefsmid, is in het KNIL wachtmeester (later opperwachtmeester). Dat is een rang als onderofficier. Ellen bezit nu nog steeds zijn exemplaar van het handboek voor onderofficieren.

Handboek voor onderofficieren uit 1929, met op een van de eerste bladzijden een portret van de jonge Koningin Wilhelmina. Bron: familie-archief.

Eenmaal in (dan nog) Nederlands-Indië geniet oma Cornelia volop. Het is de tijd van tempo doeloe, de “goede oude tijd”. Ellen vertelt.

“Het zijn de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw. Alle mooie witte pakken in de sociëteit, oma die daar zingt en danst, al het personeel thuis, een mooie tuin. Oma heeft een kokkie en een huisbediende. En ze heeft vrijheid. Daar geniet ze van. Bijvoorbeeld als de kinderen, zoals dat hoort in het klimaat daar, een middagslaapje moeten doen. Dan moeten ze in hun kamer blijven en mogen absoluut niet op de lange huisgang komen. Op dat moment komt er een lief klein rijtuigje aanrijden met een man in pak, en het is niet mijn opa...”

“Ik hoorde dit alles van mijn moeder toen ik rond de dertig was. Aan oma, die als hoogbejaarde 80plusser in het verzorgingstehuis zat, vroeg ik hoe dat nou ging met haar vriendjes toen. Werd ze nooit zwanger? Maar ze verblikte of verbloosde niet, en zei dat ze een pessarium had.”

Ellen met haar opa en oma.

Oma Cornelia geniet dan wel van haar vrouwelijke vrijheid in Indonesië, maar het is geen gelukkig huwelijk. Ze is niet tevreden met opa's rang als onderofficier, zeker als ze het vergelijkt met de anderen in de sociëteit. Ze vindt dat ze beter verdient. Ze maken veel ruzie, ruzies waar de kinderen (dus Ellens moeder en tante) getuigen van zijn. Ellens moeder heeft er rond haar 11e à 12e helemaal genoeg van en wil naar een kostschool. Dat gebeurt. Corrie mag naar een Indonesische nonnenkostschool. Daar sluit ze

levenslange vriendschappen. *“Het was de gelukkigste tijd van mijn leven,”* heeft ze er later over gezegd: de warme, vredige en veilige omgeving van de kostschool vormt een grote tegenstelling met het leven thuis.

Later, in Nederland, zal Ellens moeder Corrie haar eigen kinderen ook naar een katholieke kostschool sturen. Ongetwijfeld met de beste bedoelingen. Maar tragisch genoeg pakt dat niet juist goed zo uit: tenminste één van Corrie's kinderen interpreteert de overgang naar de kostschool als gedumpt worden. Als een makkelijke manier voor ouders om van de zorg voor een kind af te komen.

Ellens moeder Corrie, waarschijnlijk nog in Indonesië (eind jaren '30).

In 1935 vestigen oma Cornelia, opa Lambertus en hun twee dochters Corrie en Nel zich weer in Nederland. Opa wordt namelijk eervol ontslagen uit het leger. Hij is pas 46 jaar oud, maar is al zó lang bij het leger dat hij toch met pensioen moet.

Ellens moeder en vader in Vught: nazi versus griesmeelpap

In 1939 is Ellens moeder nog steeds in Nederland. Ze ontmoet er haar latere man. Hij, kruidenierszoon, wil iets beters worden dan zijn vader: hij wordt drogist. Ze trouwen snel. Voor Corrie is dit *de* manier om het huis uit te komen, weg van het slechte huwelijk van haar ouders. Ze blijft in Nederland en werkt in de drogisterij. Niet alleen achter de toonbank, maar (na een opleiding) ook als schoonheidsspecialiste. Dit tot tevredenheid van haar man, want het betekent dat hij de drogisterij kan uitbreiden. Elke zaterdagavond legt hij 25 gulden naast Corrie's bord. Dat is haar weekloon.

Ze wonen in Vught. Dat is vlakbij Den Bosch, de stad waaraan haar moeder Cornelia zich juist probeerde te ontworstelen met haar verblijf in Harderwijk en Indonesië! Echter, voor Corrie brengt Vught onverwacht geluk. In de jaren '40, na de Tweede Wereldoorlog, komen er steeds meer Molukkers naar Nederland. Ze wonen onder meer in Vught: het voormalige nazi-kamp wordt hiervoor, zij het een beetje aangepast, hergebruikt. Ellens moeder, nog geen dertig jaar oud, verlangt naar Indonesië. Ze is blij dat ze weer het Maleis uit haar jeugd kan spreken. En de Indische sfeer kan herbeleven. Elke dinsdag gaat ze naar het kamp om er te kletsen en te eten, ze neemt de kleine Ellen dan mee. En elk weekend kookt ze thuis Indisch eten en vraagt vrienden mee te eten.

Maar Ellens vader eet nooit mee. Hij *wil* geen Indisch eten. Zijn avondmaal is altijd aardappelen – groente – vlees (AGV), behalve op vrijdag, dan is het aardappelen – groente – vis. En op vrijdag griesmeelpap toe. Het hele gezin weet: ook als er klonten in zitten, moet de pap opgegeten worden. Het bord blijft staan tot het leeg is!

Verlangen naar Indonesië

Midden jaren '80 gaat Ellens moeder een keer terug naar Indonesië. Ellen gaat mee, ondanks de hoge kosten van de reis. Ze heeft er lang voor moeten sparen. Corrie herkent Jakarta bijna niet meer ten opzichte van het Batavia van voor 1939. Ze vinden wel de oude kostschool terug en zelfs een non die de oude leraressen (nonnen) nog heeft gekend. Corrie moet erg hard huilen. En ze zegt gelijk dat ze een kostschoolleerlinge wil gaan steunen.

De reis wordt echter abrupt afgebroken omdat er wordt gebeld: oma Cornelia ligt in het ziekenhuis! In paniek reizen ze onmiddellijk terug. Op Schiphol worden ze opgehaald en rechtstreeks naar het ziekenhuis in Den Bosch gereden. Daar vinden ze oma, zittend op de rand van het bed, en genoeglijk pratend over gepaneerde varkenslapjes. Oma gaat nog lang niet dood.

Ellen vermoedt dat het paniektelefoontje naar Indonesië is ingegeven door oma's jaloersheid op dochter en kleindochter. Ook oma verlangt naar Indonesië. En misschien naar haar vrijheid en jeugd in dat land.

Stralen op een podium versus ‘saja saja’

Ellen zelf heeft altijd als zangeres op een podium willen staan. Net als destijds oma Cornelia deed in Batavia (nu Jakarta).

Als jong volwassene heeft Ellen daarom een opleiding tot professioneel zangeres willen volgen. Maar dat mag niet van haar moeder Corrie. Niet alleen omdat dat té veel lijkt op oma Cornelia's leven, maar ook vanwege ‘saja saja’. Dat betekent zoiets als: rustig rustig. Maar saja is ook deugd, en goedheid. Met andere woorden: kalme bescheidenheid is alles. Niet optreden op een podium!

Daarnaast speelt vaders Nederlandse kruideniersmentaliteit een rol. Ellens vader is als winkelier bang voor zijn reputatie in de wijk. Zijn kinderen mogen nooit uit de band springen. *“Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg,”* in gedachten hoor je hem dit al zeggen tijdens zo'n maaltijd van spruitjes en griesmeelpap.

Dus: geen Academie voor kleinkunst voor Ellen, maar de opleiding voor maatschappelijk werk.

Zoals gezegd heeft Ellen deze spanning later (gedeeltelijk) opgelost door toch te gaan optreden. In bandjes of als presentatrice. Stralend op het podium, zoals dat nu gelukkig wèl mag. Maar ook heeft ze innerlijk nog steeds die andere, Indische, ‘saja saja’-kant. Ellen zelf formuleert dit zo: *“Hou vol en blijf respectvol. Ook als je boos of geërgerd bent. Neem alles tot je en probeer alles te begrijpen. Blijf de balans zoeken.”*